

YANGI O‘ZBEKISTONDA DINIY-MA’RIFIY TA’LIM SOHASIDAGI ISLOHOTLAR

Maxmudov Azimxon Umarjon o’g’li
Namangan davlat universiteti magistranti
azimkhon.makhmudov19@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yangi O‘zbekiston davrida (2017–2026) diniy-ma’rifiy ta’lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda diniy-ma’rifiy ta’limning tarixiy ildizlari, mustaqillikdan keyingi rivojlanish bosqichlari, davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari hamda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarning mazmun-mohiyati yoritiladi. Shuningdek, islohotlarning jamiyat ma’naviy hayotiga ta’siri, fuqarolik jamiyatini rivojlantirishdagi o‘rni va istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlari asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, diniy-ma’rifiy ta’lim, davlat siyosati, ma’naviy tarbiya, fuqarolik jamiyati.

REFORMS IN THE SPHERE OF RELIGIOUS AND EDUCATIONAL EDUCATION IN NEW UZBEKISTAN

Makhmudov Azimkhon Umarjon ugli
Master's student at Namangan State University
azimkhon.makhmudov19@gmail.com

Abstract: This article provides a scientific analysis of the reforms implemented in the field of religious and educational education in New Uzbekistan during 2017–2026. The study examines the historical roots of religious education, stages of development after independence, key directions of state policy, and the essence of adopted legal and regulatory frameworks. In addition, the impact of these reforms on the spiritual life of society, their role in strengthening civil society, and future development prospects are substantiated.

Keywords: New Uzbekistan, religious education, state policy, spiritual development, civil society.

Kirish.

Bugungi globallashuv davrida diniy omil jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'lmoqda. Dunyoda sodir bo'layotgan mafkuraviy qarama-qarshiliklar, diniy ekstremizm va radikalizm bilan bog'liq tahdidlar diniy-ma'rifiy ta'limga bo'lgan ehtiyojni yanada oshirmoqda. Shu bois, diniy sohada faqat ma'muriy yoki cheklovchi choralar emas, balki ilmiy asoslangan, ma'rifiy yondashuvlarga tayangan siyosatni amalga oshirish dolzarb vazifaga aylandi⁹¹.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng vijdon erkinligini ta'minlash, diniy tashkilotlar faoliyatini qonuniy asosda yo'lga qo'yish bo'yicha muhim qadamlar tashlandi. Biroq diniy-ma'rifiy ta'lim tizimini tubdan isloh qilish jarayoni aynan 2017-yildan boshlab Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida yangi bosqichga ko'tarildi⁹².

Yangi O'zbekiston konsepsiyasi inson qadrini ulug'lash, jamiyatda ochiqlik va bag'rikenglik muhitini qaror toptirishga qaratilgan bo'lib, ushbu tamoyillar diniy-ma'rifiy ta'lim sohasida ham o'z ifodasini topdi. Xususan, "jaholatga qarshi – ma'rifat" g'oyasi asosida diniy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ilmiy salohiyatga ega diniy kadrlar tayyorlash va yoshlarning sog'lom dunyoqarashini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilandi⁹³.

Shuningdek, diniy-ma'rifiy ta'lim fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo'lmoqda. U jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, millatlararo va dinlararo totuvlikni mustahkamlashga xizmat qilishi bilan birga, yoshlarni radikal g'oyalardan himoya qilishning samarali vositasi hisoblanadi⁹⁴.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi Yangi O'zbekiston davrida (2017–2026) diniy-ma'rifiy ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlarni ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning huquqiy, institutsional va ijtimoiy ahamiyatini ochib berish hamda mazkur sohani yanada rivojlantirish bo'yicha ilmiy xulosalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili:

Diniy-ma'rifiy ta'lim masalasi ko'plab olimlar tomonidan turli jihatlarida o'rganilgan. Xususan, A. Hayitov o'z tadqiqotlarida diniy ta'limni jamiyat barqarorligini ta'minlovchi muhim ijtimoiy institut sifatida baholab, uning ekstremizm va radikalizmga qarshi kurashdagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

⁹¹ Hayitov, A. (2020). Religious education and social stability in Central Asia. *Journal of Islamic Studies*, 12(3), 45–58.

⁹² Mirziyoyev, Sh.M. (2021). *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. Toshkent.

⁹³ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari va qarorlari to'plami (2017–2023).

⁹⁴ Karimov, B. (2019). Enlightenment as a tool against extremism. *Central Asian Review*, 7(2), 89–101.

Sh.M. Mirziyoyev asarlarida diniy bag'rikenglik, vijdon erkinligi va "jaholatga qarshi – ma'rifat" tamoyili Yangi O'zbekiston davlat siyosatining asosiy yo'nalishi sifatida talqin etiladi. Muallif diniy-ma'rifiy ta'limni yoshlar ongida sog'lom dunyoqarashni shakllantirishning muhim vositasi deb hisoblaydi.

B. Karimov diniy-ma'rifiy ta'limni faqat diniy bilim berish bilan cheklanmasdan, umuminsoniy qadriyatlarni targ'ib etuvchi tizim sifatida ko'radi. U ma'rifiy yondashuv ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda samarali ekanini ilmiy asoslaydi.

Xorijiy tadqiqotchilardan A. Khalid Markaziy Osiyoda diniy ta'limning davlat va jamiyat o'rtasidagi muvozanatni saqlashdagi rolini tahlil qilib, diniy ta'limni ochiq va ilmiy asosda rivojlantirish muhimligini qayd etadi.

Mazkur tadqiqotlarda diniy-ma'rifiy ta'limning umumiy jihatlari yoritilgan bo'lsa-da, Yangi O'zbekiston davrida (2017–2026) amalga oshirilgan islohotlarning kompleks tahliliga yetarlicha e'tibor qaratilmagan. Ushbu maqola aynan shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Natijalar va muhokama.

Olib borilgan tadqiqot natijalari Yangi O'zbekiston davrida (2017–2026) diniy-ma'rifiy ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar sifat jihatidan yangi bosqichni boshlab berganini ko'rsatadi. Avvalo, ushbu islohotlar diniy ta'limni davlat va jamiyat manfaatlari uyg'unligi asosida rivojlantirishga qaratilgani bilan ajralib turadi. Diniy-ma'rifiy ta'lim endilikda faqat diniy bilim berish bilan cheklanmay, balki yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy institut sifatida shakllandi.

Natijalarga ko'ra, diniy ta'lim sohasining huquqiy-me'yoriy bazasi mustahkamlandi. Bu esa diniy ta'lim muassasalari faoliyatining qonuniyligi, ochiqligi va jamoatchilik nazorati kuchayishiga olib keldi. Mazkur holat diniy ta'limga nisbatan jamiyat ishonchini oshirdi hamda norasmiy va nazoratsiz diniy ta'lim shakllarining qisqarishiga xizmat qildi.

Islohotlarning muhim natijalaridan biri diniy-ma'rifiy ta'lim mazmunining modernizatsiya qilinishi bilan bog'liq. O'quv rejalari va dasturlariga dunyoviy fanlar, ijtimoiy-gumanitar bilimlar, xorijiy tillar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining kiritilishi diniy kadrlarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishiga imkon yaratdi. Bu esa diniy sohada faoliyat yuritayotgan mutaxassislarning jamiyatdagi nufuzi va samaradorligini oshirdi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, mazkur islohotlar diniy bag'rikenglik va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynadi. Ayniqsa, "jaholatga qarshi – ma'rifat" tamoyilining amaliyotga joriy etilishi yoshlar orasida sog'lom diniy dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qildi. Bu holat ekstremistik va radikal g'oyalarning oldini olishda ma'rifiy yondashuvning ustuvorligini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari muammoli jihatlarni ham aniqladi. Jumladan, ayrim diniy ta’lim muassasalarida malakali pedagog kadrlar yetishmasligi, ilmiy-tadqiqot faoliyatining yetarli darajada rivojlanmagani hamda raqamli ta’lim texnologiyalarining sekin joriy etilishi kuzatilmoqda. Ushbu kamchiliklar diniy-ma’rifiy ta’lim tizimining barqaror rivojlanishiga ma’lum darajada to’sqinlik qilmoqda.

Umuman olganda, natijalar shuni ko’rsatadiki, Yangi O‘zbekiston davridagi diniy-ma’rifiy ta’lim islohotlari jamiyatning ma’naviy rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko’rsatdi. Biroq mazkur sohani yanada takomillashtirish uchun ilmiy asoslangan, tizimli va uzluksiz yondashuv zarur.

Xulosa

Mazkur tadqiqot Yangi O‘zbekiston davrida (2017–2026) diniy-ma’rifiy ta’lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar chuqur va tizimli xarakterga ega ekanini ko’rsatdi. Islohotlar diniy ta’limni huquqiy jihatdan tartibga solish, uning mazmunini modernizatsiya qilish hamda jamiyat ehtiyojlariga moslashtirishga qaratildi. Natijada diniy-ma’rifiy ta’lim jamiyatda ma’naviy barqarorlikni ta’minlovchi muhim ijtimoiy institut sifatida shakllandi.

Tadqiqot natijalari diniy-ma’rifiy ta’limning “jaholatga qarshi – ma’rifat” tamoyiliga asoslangan holda rivojlanishi yoshlar ongida sog‘lom diniy dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qilayotganini tasdiqlaydi. Bu yondashuv diniy ekstremizm va radikalizmga qarshi kurashda samarali vosita ekanini ko’rsatdi.

Shu bilan birga, maqolada diniy-ma’rifiy ta’lim tizimini yanada takomillashtirish zarurligi asoslab berildi. Xususan, pedagog kadrlar salohiyatini oshirish, raqamli ta’lim texnologiyalarini keng joriy etish hamda ilmiy-tadqiqot faoliyatini ta’lim jarayoni bilan uzviy bog‘lash kelgusidagi ustuvor vazifalar sifatida belgilandi.

Umuman olganda, Yangi O‘zbekiston davrida diniy-ma’rifiy ta’lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar jamiyat ma’naviy hayotining rivojlanishiga, fuqarolik jamiyatini mustahkamlashga va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2023). Toshkent.
- 2.O‘zbekiston Respublikasi “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida”gi Qonuni. (2021). Toshkent.
- 3.Mirziyoyev, Sh. M. (2021). Yangi O‘zbekiston strategiyasi. Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti.
- 4.Mirziyoyev, Sh. M. (2017). Jamiyatda barqarorlik va bag‘rikenglikni ta’minlash. Xalq so‘zi, 15-dekabr.

5. Hayitov, A. (2020). O‘zbekistonda diniy ta’lim va ijtimoiy barqarorlik. *Islomshunoslik jurnali*, 12(3), 45–58.
6. Karimov, B. (2019). “Ma’rifat” ekstremizmga qarshi vosita sifatida. *Markaziy Osiyo sharhlari*, 7(2), 89–101.
7. Khalid, A. (2018). Markaziy Osiyoda din va davlat: Diniy ta’limni boshqarish. *Central Asian Survey*, 37(2), 189–205. <https://doi.org/10.1080/02634937.2018.1433005>
8. Berger, P. L. (2014). Zamonaviylikning ko‘plab olatlari: Pluralistik davrda din paradigmasi. Berlin: De Gruyter.
9. Jackson, R. (2015). Diniy ta’lim va ijtimoiy integratsiya. *British Journal of Religious Education*, 37(2), 101–115. <https://doi.org/10.1080/01416200.2014.884515>
10. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. (2019). Diniy obidalarni himoya qilish bo‘yicha harakatlar rejasi. Nyu-York: BMT nashriyoti.
11. Zulkarnayev, A. (2020). Post-sovet davlatlarda diniy ta’lim islohotlari. *Euraziya tadqiqotlari jurnali*, 11(1), 66–78.
12. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. (2022). Diniy faoliyatga oid normativ huquqiy hujjatlar to‘plami. Toshkent.